

РЕЦЕНЗІЯ
на дисертаційну роботу Малярчук Катерини Геннадіївни
«Грим і маска як складники візуальної атрибутики
театрального костюма»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 02 Культура і мистецтво
зі спеціальності 022 – Дизайн

Актуальність дослідження пов'язана з необхідністю осмислення понять «грим» і «маска» як складників візуальної атрибутики театрального костюма. Грим і маска мають значний вплив на творення театрального та видовищного костюма, зміну зовнішності актора чи моделі, донесення ідеї дизайнера та режисера. Маючи глибокі корені в культурі багатьох народів, маска та грим не були достатньо освячені в науковому дискурсі. Їх вивчення та структурування одночасно сприяє як осмисленню та збереженню традицій так і розширенню можливостей експериментування з образами, підсиленню вражень і донесенню задумів авторів перформансів до глядача. Через ставлення до професії гримера та процесу гримування як до явища прикладного характеру, що не заслуговує на ґрунтовні дослідження в межах теоретичних напрямів наукового знання, тривалий час розроблялися суто практичні рекомендації. Повноцінним об'єктом наукового вивчення в Україні грим стає лише з початку ХХІ ст., проте кількість цих праць доволі незначна. Тому вибір теми дисертаційної роботи К. Г. Малярчук є цілком обґрунтованим, особливо враховуючи стан розробленості цієї проблеми у науковому дискурсі на теренах України.

Ступінь наукової обґрунтованості результатів, сформульованих в роботі, їх наукова новизна.

Дисертаційна робота містить нові обґрунтовані результати. У дисертації вперше в українському науковому дискурсі комплексно досліджено грим і маска як багатогранні феномени, що поєднують естетичний, смисловий та технологічний виміри. Виявлено специфіку еволюції гримування:

впровадження нових підходів, матеріалів і технік, а також зростання значущості гримування. Грим розглядається як потужний інструмент побудови сценічного образу, зокрема через поєднання з сучасними візуальними технологіями. Проаналізовано грим як універсальну візуальну «мову», яка забезпечує миттєве сприйняття та розуміння глядачем сценічного персонажа. Грим і маска осмислюються як засоби персоніфікації, так і деперсоніфікації театральної дії. Уточнено роль гриму і маски у fashion-індустрії, де вони виступають активними інструментами формування нових естетичних стандартів, б'юті-трендів і культурних кодів, відображаючи ідеї дизайнерів та поглиблюючи зміст їхніх проєктів. Гримування розглядається як цілісна система дій і засобів, спрямованих на радикальну зміну зовнішності людини. Акцентований технологічний аспект: сучасні матеріали і техніки (силікон, латекс, термопластик, 3D-друк, інноваційна декоративна косметика, постиж, нові типи фарб, текстур, мультихромні пігменти тощо), який розширює можливості художників і візажистів у створенні складних і виразних образів.

Структура і зміст дисертації є релевантними встановленим стандартам. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У Вступі чітко обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, окреслено методи дослідження, впроваджені для досягнення встановленої мети, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів. Розділи дисертації логічно та послідовно розкривають основні аспекти досліджуваної проблематики.

У *першому розділі* проаналізовано історіографію теми, окреслено джерельну базу дослідження, а також розкрито зміст і головні риси понять «грим» і «маска», як знакових систем, які передають культурні, соціальні та історичні коди.

Другий розділ присвячено еволюції розвитку театального гриму та маски в східній та західній культурних традиціях, дослідженню розвитку цих явищ

на території України, зокрема в театрі вертепу та балагану. Розглядається значення гриму та маски у процесах персоніфікації та деперсоніфікації ігрової інформації в українському театральному мистецтві. Проводиться аналіз художніх прийомів і технік трансформації сценічного образу.

У третьому розділі висвітлено образні типи сценічного гриму в контексті моди, а також проаналізовано грим і маску як елементи образних композицій у сучасних модних показах. Підкреслено, що перетворення показів на театральні явища підвищує роль і гриму та маски у fashion-індустрії.

Матеріал розділів і підрозділів відповідає назвам, свідчить про виконання сформульованих завдань. Кожен розділ завершується висновками, що констатують та відображають основні наукові результати, отримані здобувачкою.

Дисертаційне дослідження К. Г. Малярчук демонструє високий рівень оволодіння методологією наукової діяльності. Авторка застосовує комплексний підхід, поєднуючи різноманітні методи дослідження для досягнення поставленої мети. Комплексна методологія забезпечила отримання науково обґрунтованих та достовірних результатів дослідження. Авторка продемонструвала здатність до критичного аналізу, синтезу інформації та формулювання власних наукових концепцій.

Висновки є обґрунтованими та вірогідними, що підтверджується аналізом практичного аспекту гриму і маски. Зокрема, акцентовано, що грим і маска як окремо, так і в поєднанні є складниками сценічних подіумних образів, які все частіше відіграють найважливішу роль в формуванні проєктованих вражень глядачів. У роботі визначено образні різновиди сценічного гриму в показах моделей, проаналізовано техніку гримування у найяскравіших постановках відомих дизайнерів, наведено ряд прикладів.

Результати дослідження викладені авторкою послідовно і грамотно, стиль тексту дисертації відповідає науковим стандартам. Візуальний матеріал, розміщений у додатках до дисертації, вдало доповнив та проілюстрував весь дослідницький процес, у тому числі — підсумкові авторські висновки.

Варто також відзначити високу якість апробації результатів дослідження, що оприлюднені через 6 публікацій у фахових виданнях, та 5 публікацій у матеріалах всеукраїнських та міжнародних наукових конференцій.

Висновки і одержані результати дисертаційного дослідження мають практичне значення в якості рекомендацій для гримерів, візажистів, дизайнерів і театрознавців. Матеріали дисертації можуть також використовуватися в освітньому процесі при розробці спецкурсу з мистецтва гриму і як складова дизайн-проекування.

Зауваження до дисертації.

1. Другий розділ варто б було більше наповнити ілюстративним матеріалом, конкретними прикладами застосування гриму та маски з докладним описом, особливо в українському театрі в історичній ретроспективі.

2. В другому розділі недостатньо уваги приділено розгляду конструктивістських образів О. Екстер, В. Меллера та А. Петрицького, які були інноваційними для свого часу, й представляють значний інтерес з точки зору створення образності в театральних виставах.

3. Оскільки другий розділ подано в хронологічній послідовності, варто б було цю послідовність зберегти й в третьому розділі, при дослідженні ролі гриму та маски в модних показах.

4. При достатньо широкому описовому охопленню різних видів гримування та використання масок спроба їх типізації чи класифікації зроблена лише частково, по окремих характеристиках.

Всі наведені недоліки не впливають на позитивну оцінку дисертації. Зауваження можуть бути предметом подальших досліджень автора.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим нормам.

Дисертаційне дослідження Малярчук Катерини Геннадіївни «Грим і маска як складники візуальної атрибутики театрального костюма» є самостійною, завершеною роботою, відзначається теоретичною і практичною новизною, відповідає вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим

Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор – Малярчук Катерина Геннадіївна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 022 Дизайн.

РЕЦЕНЗЕНТ:

кандидат технічних наук, доцент
доцент кафедри дизайну і технологій
Київського національного університету
культури і мистецтв

 Катерина КИСЕЛЬОВА

